

تبیین فقهی حقوقی نمایش قدرت و افزایش توانمندی‌های دفاعی نظامی ایران با رویکردی به قاعده نفی سبیل

● هادی عظیمی گرکانی ●

استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

● جعفر فرهادی ●

دانشجوی دکتری، فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

● سیدعلی پورمنوچهری ●

استادیار، گروه فقه و مبانی حقوق اسلامی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۳/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۵/۲۶

چکیده

افزایش توانمندی‌ها و نمایش قدرت جمهوری اسلامی طی سال‌های اخیر در جهت خود اتکایی و استقلال در داخل و خارج از مرزها، در آب‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و هوا و فضا، ایران را به یکی از مقتدرترین قدرتهای بین‌المللی تبدیل کرده است. تبیین ضرورت قدرت و اقتدار و افزایش توانمندی‌ها با رویکرد به قاعده نفی سبیل، انگیزه‌ای برای بررسی این عنوان است؛ مؤلفه نظامی- دفاعی- تهاجمی در ارتباط با نمایش و افزایش قدرت، ایجاد وحدت ملی، ایجاد رعب و وحشت در دشمن در رویارویی با نظام جمهوری اسلامی ایران و قدرت بازدارندگی، اهدافی است که به بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد مؤلفه تأثیرگذار قدرت نظامی دفاعی و چگونگی نمایش مقتدرانه آن به دیگر بازیگران عرصه بین‌الملل با رویکرد قاعده نفی سبیل بر اساس قوانین داخلی و بین‌المللی قابل اثبات است. تا در بزنگاه‌های زمان و مکان، کشور را از داخل شدن در جنگ‌های طولانی و خسارات و مخاطرات غیرقابل پیش‌بینی مصون بدارد و به اهداف خود که استقلال نظام و تحمیل اراده به دشمن است رسیده و از ره آورد آن برای افزایش قدرت و پیشرفت کشور در صحنه داخلی و بین‌الملل بیافزاید. روش تحقیق تحلیلی- توصیفی و ابزار آن، فیش برداری و تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کتابخانه‌ای است.

کلید واژگان: نمایش قدرت؛ توانمندی‌ها؛ قدرت نظامی؛ قاعده نفی سبیل

طی دو دهه گذشته آمریکا و دولت‌های غربی در ابعاد گوناگون در صدد فشار بر ملت ایران و خنثی نمودن دستاوردهای مهم و علمی فناوریانه دفاعی نظامی آن بودند تا از پیشرفت و توسعه قدرت و اقتدار جمهوری اسلامی جلوگیری نمایند. بیشترین تلاش آنان برای خلع سلاح‌های راهبردی و فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای صورت پذیرفته است و با اعمال تحریم‌های وسیع، در پی به‌زانو در آوردن نظام اسلامی بوده‌اند. ایران از راه‌های مختلفی با این توطئه‌ها مقابله نموده اهداف راهبردی خویش را به پیش برده است. قدرت‌های غربی با اهرم‌های غیر قانونی و تحریم‌های همه‌جانبه و تشکیل ائتلاف تصنعی بین‌المللی به جنگ ترکیبی علیه کشور ادامه می‌دهند. مسئله تحقیق این است: چگونه مبانی فقهی - حقوقی نمایش قدرت و افزایش توانمندی‌های دفاعی - نظامی ایران با رویکرد به قاعده نفی سبیل تبیین گردد؟

ضرورت ایجاب می‌نماید در شرایط فعلی، به اهمیت نمایش قدرت و افزایش توانمندی‌های جمهوری اسلامی به جامعه جهانی پرداخته گردد و این موضوع را از جهت قدرت نظامی، دفاعی، تهاجمی و قدرت علمی و فناوری آن، ایجاد وحدت ملی، ایجاد رعب و وحشت در دشمن و ایجاد بازدارندگی در رویارویی با نظام جمهوری اسلامی که هدف این تحقیق است، غفلت نوزیم و به بررسی آن پردازیم. ایران قبل از مواجهه با اقدامات تخریبی و ترکیبی دشمن، نیازمند است، نسبت به افزایش توانمندی‌های خود در کلیه زمینه‌ها، خصوصاً نظامی، دفاعی و تهاجمی استفاده نموده و از ره‌آورد مثبت آن برای پیشبرد اهداف نظام اسلامی بهره‌برداری نماید. بر همین اساس درصدد آن هستیم مؤلفه قدرت دفاعی - نظامی را با رویکرد قاعده نفی سبیل بر مبنای قوانین داخلی و بین‌المللی واکاوی نماییم. روش تحقیق تحلیلی - توصیفی است و ابزار گردآوری داده‌ها، فیش برداری است و تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کتابخانه‌ای انجام گرفته است.

کالبدشکافی مفهومی

نمایش به معنی نشان دادن، ارائه، جلوه و ظهور آمده است (معین، ۱۳۸۷: ۱۱۷۲). قدرت توانمندی است که میزان تأثیر بالقوه یا بالفعل یک شیء بر افراد یا اشیای دیگر را نشان می‌دهد (دهخدا، ۱۳۴۰: ۱۷۶). برخی قدرت را رسیدن به چیزی و انتها و کنه آن آورده‌اند (ابن فارس، ۱۴۰۴: ۶۲). نظام

یا ارتش، مجموع سپاهیان و قوای نظامی یک کشور است (معین، ۱۳۸۷: ۹۹). نفی به معنای انکار کردن و رد نمودن و نپذیرفتن و دور کردن آمده است (خلیل جَر، ۱۳۶۳: ۱۷۸۴). سیبل در لغت به معنای طریق، راه و حجت است؛ و در معنای اصطلاحی به معنی قانون و شریعت است (البجنوردی، ۱۴۱۹ق، ج ۱: ۱۵۹). خداوند سیبل کفار بر مؤمنین را به طور عموم نفی کرده است. هر چیزی که راه سلطه کافر بر مسلمان باشد از جانب خدا جعل نشده است و چیزی که از جانب خدا جعل نشده باشد باطل است و آنچه را خداوند امضا کرده به آن راضی و صحیح است (مراغی، ۱۴۱۷ق، ج ۲: ۳۵۹-۳۵۷). در قرآن سیبل به معنای راه نجات (نساء- ۱۵)، بلاغ (آل عمران- ۹۷)، طاعت (بقره- ۲۶۱)، علت (نساء- ۳۴)، دین (نساء- ۱۱۵)، اثم (آل عمران- ۷۵)، عدوان (شورا- ۴۱)، راه و روش (یوسف- ۱۰۸)، الطریق الی الهدی (نساء- ۱۴۳)، وهمچنین به معنای حجت آمده است (نساء- ۱۴۱). بیگانه، کسی که فاقد تابعیت کشور معینی است نسبت به دولت آن کشور و افراد آن، اجنبی (بیگانه) محسوب می شود (جعفری کنگرودی، ۱۳۷۲: ۱۴) و یا اتباع بیگانه، آن کسانی که تابعیت کشور دیگر غیر از کشور خود را دارند، تعریف شده است. (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۰، ص. ۲۱)

پیشینه پژوهش

در خصوص شاخصه‌های قدرت و توانمندی‌های ملی و قاعده نفی سیبل، مقالات متعددی نوشته شده است. مقاله «قدرت انگاره‌ای به مثابه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران» نویسنده سعید شکوهی، (۱۴۰۰) در پی یافتن چارچوب مفهومی جدیدی برای تبیین قدرت نرم ایران در منطقه است که اشاره‌ای به افزایش و نمایش قدرت نداشته است. مقاله «توانایی‌های نظامی - سیاسی ایران فراتر از تصورات است»، نوشته آنتونی کوردزمن، (۱۳۹۹) به قدرت نظامی و هسته‌ای و پیشرفت توانایی متعارف تکاوری و توانمندی هسته‌ای و بازتاب نمایش قدرت ایران به صورت ناقص پرداخته، و به نفی سلطه‌پذیری نپرداخته و فعالیت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای ایران را نظامی القا نموده است. مقاله «تهدیدات سخت‌افزاری رژیم صهیونیستی و قدرت سخت ج.ا.ا در جهت مقابله با آن» نوشته نادر محمدی، (۱۴۰۰) به تهدیدات سخت‌افزاری رژیم صهیونیستی و راهبردهای قدرت نرم ج.ا.ا برای مقابله با تهدیدات اسرائیل، پرداخته و به نمایش و افزایش توانمندی‌ها اشاره‌ای نداشته است. رساله «قاعده نفی سیبل و کاربرد آن در پیشبرد برنامه‌های دولت اسلامی» اکرم نوایی لواسانی، (۱۳۹۶)، در صدد به‌روز شدن قاعده با مقتضیات زمان و مکان و سرنوشت‌ساز بودن آن در روابط بین‌الملل و تنظیم قاعده در سیاست خارجی کشورهای اسلامی است. این پژوهش هم بحثی از نمایش قدرت و افزایش توانمندی‌ها و قدرت نظامی دفاعی به‌میان‌نیآورده است.

از نظر فقهی بلاد کفر نمی‌توانند بر کشورهای اسلامی سیطره داشته باشند زیرا خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا» (نساء - ۱۴۱) «و خداوند هیچ‌گاه برای کافران نسبت به اهل ایمان راه تسلط باز نخواهد نمود». این آیه مهم‌ترین دلیل از مستندات قاعده نفی سبیل است که از آن قدرت و افزایش توانمندی عملی در برابر کافرین به دست می‌آید. منظور از کلمه مؤمنان در اینجا مسلمین است و با استناد به عمومیت آن شامل تمام سرزمین‌های اسلامی می‌شود. به‌منظور نفی سلطه، کشورهای اسلامی در زمینه‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی باید مستقل و از پیشرفت و تکنولوژی در زمینه‌های مختلف برخوردار باشند تا به‌واسطه نیازمندی، تحت سلطه کشورهای کفر قرار نگیرند. البته با توجه به آیه ۸ سوره ممتحنه^۱ «خدا شما را از نیکی کردن و عدالت نسبت به کسانی که در کار دین با شما ننجگیدند و شما را از دیارتان بیرون نکردند باز نمی‌دارد؛ زیرا خدا عدالت پیشگان را دوست دارد». این آیه، ما را به همزیستی مسالمت‌آمیز با کشورهای غیر اسلامی دعوت می‌کند در صورتی که این روابط بر اساس برّ و قسط باشد. زیرا بخش عظیمی از کشورهای اسلامی توسعه نیافته‌اند و در زمینه‌های مختلف نیاز به پشتیبانی و حمایت دارند؛ از طرفی کشورهای اسلامی باید قدرت همبستگی و توانمندی‌های خود را به نمایش گذارند و خود را از علوم و توانمندی‌ها محروم نکنند.

قرآن کریم برای کسانی که طرفدار مذاکره با دشمن هستند، موضوع عهد شکنی دشمن را بیان و می‌فرماید: «و اگر خوف آن داشتی که گروهی (در پیمان) خیانت کنند، تو نیز عهدشان را به‌سوی آنان بینداز» (انفال - ۵۸) و مسلمانان را به تقویت قوای نظامی و نیرومندشدن دعوت می‌کند. در آیه ۶۰ سوره انفال می‌فرماید: «هر نیرویی در قدرت دارید، برای مقابله با آن‌ها [دشمنان]، آماده سازید! و (همچنین) اسب‌های ورزیده (برای میدان نبرد)، تا به‌وسیله آن، دشمن خدا و دشمن خویش را بترسانید». هرچند رباط الخیل به معنای اسب و اسب سواری و استفاده از این ابزار در میدان‌های جنگی است ولی به تناسب زمان و مکان به سلاح‌ها و ابزارهای مجهز روز تسری پیدا می‌کند و قرآن کریم مسلمانان را به استفاده از تکنولوژی پیچیده روز ترغیب و تشویق می‌کند که لازمه آن بها دادن

۱. لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

۲. وَإِنَّمَا تَخَافُونَ قَوْمَ خِيَانَةٍ فَاْنَبِدْ إِلَيْهِمْ عَلَى سَوَاءٍ

۳. وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ

به علم و دانش در حوزه‌های مختلف قدرت است. از این آیه می‌توان افزایش توانمندی‌ها و نمایش قدرت را در برابر دشمنان استنباط کرد و برتری کفار و سلطه آنان را بر مسلمانان بر نتافت. مفهوم آیه متذکر می‌شود که دشمنان شما در تجاوز و تعدی به شما باید همیشه در حالت ترس و خوف باشند و عواقب سنگین آن را احساس کنند. «تُرْهَبُونَ بِعَدُوِّ اللَّهِ وَعَدُوِّكُمْ»؛ آن چیزی است که در ادبیات امروز به آن «قدرت بازدارندگی و برتری قوا» اطلاق می‌شود. جمهوری اسلامی در جایگاهی است که دارای قدرت بازدارندگی و اقتدار بازدارنده است؛ و هدف دشمن نیز شکستن این اقتدار است.

قاعده فقهی نفی سیل، از قواعد فقهی مهم و شناخته شده به‌ویژه در فقه اقتصادی و سیاسی، در همه روابط فردی و اجتماعی بین مسلمانان و غیرمسلمانان، به‌عنوان قانونی کلی جریان دارد (عمیدزنجانی، ۱۳۹۲: ۲۴). این قاعده بر بیشتر قواعد فقهی تقدم دارد (شیخ انصاری، ۱۴۱۵: ۱۴۲). در دین، حکمی نیست که موجب تسلط کافری بر مسلمانی شود (فاضل لنکرانی، ۱۳۸۳: ۲۳۳). پیامبر بزرگ اسلام (ص) وفق حدیث «الاسلام یعلو و لا یعلی علیه» در مقام تشریح و قانونگذاری برتری مسلمان بر غیر مسلمان است (موسوی بجنوردی، ۱۳۹۶: ۲۶۳). امام خمینی در خصوص عدم استیلا و تسلط اجنبی بر مسلمانان از جنبه‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی [تسلیم در برابر] بیگانگان را حرام و مبارزه منفی با آن را تکلیف دانستند (امام خمینی، ۱۳۸۳: ۳۲۶-۳۳۱). خداوند هر گونه عملی را، اعم از تکوینی و یا تشریحی که موجب یاری رساندن به کافران باشد و یا غلبه فکری و فرهنگی آنان را در دنیا و یا غلبه و برتری استدلال و برهان آن‌ها را در آخرت و یا سلطه و حاکمیت اعتباری و یا فیزیکی و تکوینی آنان را در پی داشته باشد، نفی کرده است.

نمایش قدرت و توانمندی‌ها در کتاب و سنت

در آیات متعددی، قدرت و نمایش قدرت آمده؛ آیه‌های ۲۰، ۱۰۶، ۱۰۹، ۱۴۸، ۲۵۹ بقره اشاره دارد «خداوند بر هر چیز تواناست». در آیه ۸۲ سوره یس می‌فرماید: «فرمان او چنین است که هرگاه چیزی را اراده کند، تنها به آن می‌گوید، موجود باش، آن نیز بی‌درنگ موجود می‌شود». در آیه ۹۹ سوره اسراء اشاره دارد: «آیا نمی‌دانند خدایی که آسمان‌ها و زمین را آفریده، قادر است مثل آنان را بیافریند» و در آیه ۱۲ سوره طلاق آمده: «خداوند است که هفت آسمان را آفرید و از زمین نیز همانند آن‌ها را. فرمان او در میان آن‌ها پیوسته فرود می‌آید تا بدانید خداوند بر هر چیز تواناست و علم او به همه چیز احاطه دارد».

در روایات به قدرت و توانمندی اشاره شده؛ خطبه ۱ نهج البلاغه می‌فرماید: «مخلوقات را با قدرت خود آفرید بادها را با رحمت خویش به حرکت درآورد و اضطراب و لرزش زمین را به وسیله کوه‌ها آرامش بخشید» (نهج البلاغه، ۱۳۸۴: ۳۲). در خطبه ۸۳ می‌فرماید: «بندگان که با دست قدرتمند خدا آفریده شدند» (همان: ۱۳۲). در این مورد شوشتری می‌نویسد: ممکن است منظور خداوند آن باشد که مخلوقات را با قدرت مطلق خویش و بدون استفاده از ابزار و آلات آفریده است و اشاره به سخن خداوند باشد (شوشتری، ۱۳۷۶: ۱۵۱). برابر آیات و روایات، قدرت و توانمندی نزد پروردگار عالم است و کسانی که به آن ایمان عملی داشته باشند و پیرو فرامین الهی و متخلق به آن شوند، می‌توانند از قدرت و توانمندی عظیم الهی بهره‌مند شوند و چراغ راه آینده آنان در برابر دشمنان باشد و از آن استعانت جویند.

نمایش قدرت در سیره حضرت رسول (ص)

پیامبر اسلام (ص) از کلیه راهبردها و تاکتیک‌های جنگی برای افزایش توانمندی‌ها و نمایش قدرت اسلام و مسلمانان به خوبی بهره می‌برد به طوریکه در فتح مکه، با استفاده از اصل غافلگیری در تمام مدت اعزام نیروهای اسلام از مدینه به مکه، دشمن متوجه مسیرها و هدف پیامبر نشد. در اصل تمرکز قوا، و اصل وحدت فرماندهی و جنگ روانی و نرم مانند آتش روشن کردن سپاه اسلام در بلندی‌ها و تپه‌های منتهی به شهر مکه در شب فتح مکه، عظمت و قدرت سپاه اسلام را به نمایش گذاشتند و بالاترین اثرگذاری را در جهت پیروزی دین اسلام داشت. بر دل‌ها و فکرها مسلط گردید و در مرحله نهایی، شهر بزرگ مکه، که مرکز دشمنی و راه اندازی جنگ‌های متعددی علیه پیامبر (ص) و مسلمانان بود بدون خون‌ریزی و انتقام‌گیری، با فتح قلوب و نمایش قدرت فتح گردید (سبحانی، ۱۳۸۵: ۸۱۰-۸۰۰).

کاربرد قاعده نفی سلطه در حقوق

از منظر حقوقی در بند ششم ردیف‌های «ب» و «ج» از اصل دوم از اصول کلی قانون اساسی ضمن کرامت بخشیدن به ارزش‌های والای انسانی و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا، استفاده از علوم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آن‌ها را متذکر می‌گردد و هرگونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری را منتفی دانسته خواستار تأمین برقراری قسط و عدل، استقلال سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و همبستگی ملی است. اصل سوم از اصول کلی قانون

اساسی، دولت را موظف می‌کند که همه امکانات خود را برای اهداف نظام به کار گیرد از جمله: تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار و تأسیس مراکز تحقیق و تشویق محققان، طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب، تقویت کامل بنیه دفاع ملی برای حفظ استقلال و تمامیت ارضی و نظام اسلامی کشور، تأمین خودکفایی در علوم و فنون، امور نظامی و تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام است.

اصل یکصد و پنجاه و یکم مربوط به قوه مجریه در مبحث ارتش و سپاه پاسداران، به آیه ۶۰ سوره انفال اشاره و دولت را موظف کرده برای همه افراد کشور برنامه و امکانات آموزش نظامی را فراهم نماید تا همه افراد همواره توانایی دفاع مسلحانه از کشور و نظام جمهوری اسلامی را داشته باشند. در اصل یک صد و پنجاه و دوم، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب استوار است. در اصل یک صد و پنجاه و سه، هرگونه قرارداد که موجب سلطه بیگانه بر منابع طبیعی و اقتصادی، فرهنگ، ارتش و دیگر شئون کشور گردد ممنوع است. بنابر بند ۶ ردیف ج از اصل ۲ و اصول ۱۵۲ و ۱۵۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، محدودیت‌هایی برای کفار وضع کرده است که با اساس قاعده نفی سبیل، سازگاری کامل دارد. در اصل یکصد و پنجاه و چهار از مبارزات حق طلبانه مستضعفان جهان در برابر مستکبران حمایت می‌کند.

مطابق با اصل یکصد و هفتاد و ششم قانون اساسی در خصوص شورای امنیت ملی، بهره‌گیری از امکانات مادی و معنوی کشور برای مقابله با تهدیدهای داخلی و خارجی از وظایف این شورا قرار گرفته است و همه این اصول، حاکمیت را در جهت نفی سلطه‌پذیری و نمایش قدرت و نیز افزایش توانمندی‌های جمهوری اسلامی ایران بر اساس معیارهای اسلامی ملتزم می‌نماید که قصور از آن تبعات خسارت‌بار و جبران ناپذیری را به همراه دارد.

مدیریت اجرایی کشور که از راه قانونی با تکیه به آرای عمومی متصدی اداره کشور می‌باشد مکلف است که با به‌دست آوردن مؤلفه‌های قدرت در عرصه‌های نظامی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی و با حاکم کردن تفکر انقلابی بر اساس عزت اسلامی و استقلال و با استفاده از پتانسیل بالقوه و بالفعل کشور، جامعه را به اهداف معین و مشخص شده در قانون اساسی برساند و کسانی که با استدلال‌های بی‌پایه و یا ضعیف به مخالفت با این حرکت می‌پردازند و یا با دسیسه‌گری با کشورهای کفر هم داستان می‌شوند ابتدا با روشنگری و استدلال و سپس با طرد آن‌ها به راه خود ادامه دهند.

نظریه‌های قدرت

نظریه‌های مختلفی در قدرت و افزایش توانمندی‌ها مطرح است. صدرالمتألهین قدرت را کیفیت نفسانی دانسته که منشأ انجام کاری یا ترک آن مساوی است، که ترجیح یکی از آن دو، نیازمند انگیزه‌ای درونی است. (صدرالمتألهین، ۱۳۶۴: ۲۶۸). وی منشأ قدرت را در نفس و باور انسان‌ها متبلور می‌بیند. امام خمینی (ره) منشأ قدرت را خدای متعال دانسته و قدرت‌های دیگر را واقعی نمی‌داند (امام خمینی، ۱۳۷۸: ۱۱۲-۱۱۳). وی قدرت را فقط در دستگاه قدس ربوبیت و مسبب‌الأسباب که مؤثر در تمام موجودات است دانسته و براین اعتقاداند که در عالم وجود هیچ تأثیرگذاری جز خدا نیست (همان، ۱۳۶۸: ۴۴). از دید امام، پیروزی را شمشیر نمی‌آورد خون و قدرت ایمان می‌آورد. «از نظر ایشان وقتی با قدرت الهی حرکت می‌کنید قدرتمندید، کم بودن اشکال ندارد، ایمان قوی [داشتن] مهم است (همان، ۱۳۷۸). امام معتقدند: «اتکا به مسلسل و تانک و غفلت از خداوندِ قادر و جنود الهی، انسانها را به ورطه هلاکت و فضاحت می‌کشاند و آنان که رمز پیروزی را مجهز به جهاز شیطانی و میگ‌ها و میزها می‌دانند و ایمان به غیب و خداوند قادر را به حساب نمی‌آورند، قدرت ایمان و شهادت‌طلبی را نمی‌فهمند، باید با شکست مفتضحانه روبه‌رو شوند و گوشمالی الهی ببینند (همان، ۱۳۷۸: ۲۳۵-۲۳۶). جز قدرت خدا، قدرتی نیست و [اگر] کسی به درک این حقیقت نائل آمد، از هیچ قدرتی جز خدا نخواهد ترسید (همان، ۱۳۷۱: ۳۵۳). امام خمینی قدرت و افزایش توانمندی را شامل تزکیه نفس، ایمان و توکل به خدا، اتحاد و برادری، نفی سلطه‌پذیری و سلطه‌گری، و سازش ناپذیری در مقابل دشمن، که همان اصل نفی سبیل است و اهتمام به فرهنگ اسلامی، تحمّل سختی‌ها و مشکلات و تشکیل هسته‌های مقاومت می‌داند.

آیت‌الله خامنه‌ای در خصوص افزایش توانمندی‌ها معتقدند «باید ملت ایران و مسئولین کشور تلاششان برای قوی شدن کشور و قوی شدن ملت باشد، با اتحاد، با حضور، با صبر و استقامت و با کار سخت و پرهیز از تنبلی؛ به توفیق و فضل الهی، ملت ایران در آینده‌ی نه چندان دوری آن‌چنان خواهد شد که دشمنان حتی جرأت تهدید هم پیدا نکنند» (خامنه‌ای، ۱۳۹۸). ایشان بر عناصر اقتدار تکیه و چیزهایی که اقتدار ملی را افزایش، تأمین یا پشتیبانی کند تأکید دارند (همان، ۱۳۹۶). وی دشمنی دشمنان را ذاتی و همیشگی می‌داند و معتقد است باید از لحاظ نظامی، امنیتی و از جهات مختلف خودمان را قوی کنیم (همان، ۱۳۹۸). اقتدار از منظر ایشان این است که یک ملت از درون

بجوشد، علمی، نظامی گری، سازندگی، پیشرفت و کسب عزت بین المللی کند (همان، ۱۳۹۷). وی قوی شدن را از خطوط اصلی بعثت و هم از آیه وَ اَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ گرفته شده می داند (همان، ۱۳۹۹). وی هدف جنگ نرم را زمینه سازی تهی کردن عناصر قدرت و اقتدار نظام می داند (همان، ۱۳۹۵). رهبری، قدرت و افزایش توانمندی را در اتحاد ملی و حضور در صحنه، صبر و استقامت، سخت کوشی، اعتماد به خدا و آینده درخشان، تأکید به عناصر اقتدار جوشیده از درون ملت، سازندگی و به دست آوردن عزت بین المللی می داند.

قدرت نرم و معنوی انقلاب اسلامی برگرفته از اندیشه های امام خمینی و آیت الله خامنه ای است که بر مبنای فقه اسلامی و قرآن استنباط می شود و در دکترین دفاعی جمهوری اسلامی نقش اساسی و مبنایی را ایفا می کند.

ادوار وستینز^۱ (۲۰۱۵) معتقد است «به کارگیری قدرت نرم در جمهوری اسلامی ایران عمدتاً معطوف به اشاعه آرمان های انقلاب اسلامی ایران بوده است» (پرهان، کریمی، ۱۳۹۸: ۱۱). مورگان^۲ قدرت مشروع را همراه با عناصر اخلاق و قانون دانسته در حالی که قدرت نامشروع فاقد آن و تأثیرگذاری قدرت مشروع بیشتر از قدرت نامشروع است (قاسمی، ۱۳۹۹: ۷۹). مورگان^۳ بر آینه مشترک بازیگران عرصه سیاست را تلاش برای به دست گیری قدرت، حفظ آن و نمایش قدرت به منظور کسب اعتبار و وجه بین المللی دانسته؛ و «اهداف سیاست خارجی را برحسب منافع ملی تعریف» و «منافع ملی را حسب قدرت تعریف می کند». به طور مسلم قدرت و منافع ملی دو مفهوم اصلی و کلیدی است (حق شناس، ۱۳۸۸: ۱۵). قدرت مشروع انگیزه والایی نزد مجامع داخلی و بین المللی دارد و نفی سیل بر آن صحنه می گذارد. «مشروع» از نظر مورگان با اسلام متفاوت است. افزایش قدرت و منافع ملی ارتباط تنگاتنگی با هم دارند.

جوزف نای^۴، قدرت را توانایی کسب چیزی که می خواهیم؛ آن هم از طریق جذب نه اجبار می داند که از طریق روابط با متحدان، کمک های اقتصادی و تبادلات فرهنگی حاصل می شود (اسمعیلی، ۱۳۹۶: ۸۵۶). برتراند راسل^۴ قدرت را پدید آوردن آثار مطلوب دانسته و آن را بر افراد انسانی و بر ماده

1. advAr Wastnidge
2. Morgenthau, Hans
3. Nye, Josep
4. Russell, Arthur William

بی‌جان تقسیم کرده و قدرت را بیشتر مربوط به انسان می‌داند و یکی از علل اصلی دگرگونی‌های عصر جدید را افزایش قدرت بر ماده بی‌جان دانسته که از علم بر می‌خیزد (راسل، ۱۳۹۷: ۵۲-۵۳). الوین تافلر^۱ دانایی، خشونت و ثروت و روابط میان آن‌ها را قدرت در جامعه کنونی دانسته و گفته فرانسیس بیکن دانایی را معادل قدرت قرار داده (تافلر، ۱۳۹۷: ۳۲). وی نوشته، نه تنها دانایی به خودی خود منبع بهترین نوع قدرت بلکه از مهم‌ترین عناصر تشکیل دهنده ثروت و زور به‌شمار می‌رود. وی دانایی را به‌جای اینکه زایده قدرت پولی و عضلانی باشد به جوهر اصلی آن‌ها تبدیل و در واقع تقویت کننده نهایی و کلید جابه‌جایی در قدرت می‌داند و تبیین می‌کند که چرا جنگ بر سر کنترل دانایی و ابزار ارتباطات در سراسر جهان اوج گرفته است (همان: ۳۸). دانایی از علم و عقل سرچشمه می‌گیرد؛ وقتی با سرمایه و ثروت ملی و توانمندی‌ها عجین شود تولید قدرت و اقتدار می‌کند؛ ولی به جهت فرهنگ و اعتقادات، می‌تواند پیامدهای مثبت یا منفی داشته باشد. استیون لوکس^۲ ماهیت قدرت را چهره تازه‌ای، مبتنی بر ذهنیت پردازی و اقلان‌سازی دانسته که زور و خشونت نمود کمتری دارد و توانایی به‌دست آوردن خواسته‌ها از طریق مجذوب کردن صورت می‌گیرد (هزارجریبی، صارمی، ۱۳۸۹: ۴۹۳).

ویلیامز و ابیودون^۳ واقعیت‌های ژئوپلتیکی مربوط به جنگ‌های طولانی مدت و نامتقارن علیه افراط‌گرایی و تهدیدات نوظهور در سراسر جهان را، چالش‌های مهمی برای حفاظت از امنیت ملی ایالات متحده دانستند که صرفاً از طریق دفاع از مرزها و یا حراست از اقیانوس‌ها و آسمان‌ها کافی نیست. آن‌ها قدرت نرم را جزء حیاتی در سیاست خارجی می‌دانند (آسمانی کناری و طباطبائی، ۱۳۹۹: ۲۲۲). با تأمل بر نظریه‌های غربی و رشد سریع وسایل ارتباط جمعی، در کنار قدرت سخت، بیشترین سرمایه‌گذاری و تمرکز روی قدرت نرم و افکار عمومی گزارده شده تا در مسیری که خواست آنهاست جمعیت هدف، اندیشنده و عمل نمایند. قدرت نرم و هوشمند زمینه اصلی اثرگذاری بر اجرای جنگ نرم توسط سلطه‌گران است و پس از آن یا توأمان با جنگ سخت است.

1. Toffler, Alvin
2. Lux, Stefan
3. Williams- Abiodun

مصادیق و بازخورد افزایش قدرت در دو فرهنگ

نمایش قدرت و اقتدار، در تفکر غرب، بر زر و زور و تزویر استوار گردیده و قدرت و توانمندی را در امور مادی و دنیوی جست‌وجو می‌کند. یکی از نتایج عملی تفکر مادی، بروز جنگ‌های جهانی اول و دوم، اشغال فلسطین، ویتنام، لبنان، افغانستان، عراق، سوریه و غیره که هدف اصلی بر غارت منابع دیگران و زورگویی و زیاده‌خواهی قدرت‌طلبان استوار است. ویرانی کشورها، از بین رفتن میلیون‌ها انسان و منابع مادی و معنوی از پیامدهای آن است. چامسکی^۱ در این خصوص آورده: تروریسم ما به یقین، تروریستی خوش‌خیم و لطیف است. این نتیجه‌ای است که از ایده «شهری بر روی تپه» استنباط می‌شود. مقامات وزارت خارجه آمریکا به نیروهای تروریستی واشنگتن تأکید می‌کردند تا به اهداف نرم و اهداف بی‌دفاع غیرنظامی حمله کنند و به ارتش نیگاراگوئه اجازه واکنش ندهند. از نظر چامسکی این اطلاعات ظاهراً قابل قبول تلقی می‌شوند. به نظر وی این دیدگاه‌ها این ایده را دنبال می‌کند که با نگاهی مثبت، رهبران ایالات متحده و عوامل آنان در انجام دادن چنین سیاست‌های معقولی مقصر نیستند؛ حتی اگر گاهی قضاوت‌های آنان اشتباه باشد (چامسکی، ۱۳۹۷: ۶۵-۶۶).

در تفکر اسلامی قدرت و افزایش توانمندی‌ها، نشأت گرفته از تعالیم الهی است و اساس قدرت تکیه بر ایمان و قدرت لایزال الهی و صبر و بردباری و مقاومت در برابر مصائب و ناملایمات و تلاش و کوشش در جهت اعتلای کلمه حق می‌باشد. مصداق تفکر معنوی و الهی در انقلاب اسلامی، وحدت و انسجام ملی علیه حکومت ظالم و وابسته پهلوی بود. ظهور انقلاب اسلامی ایران و پس از آن در قدرت و توانمندی در بر خورد با غائله‌های کردستان، کرمانشاه، خوزستان، سیستان و بلوچستان، ترکمن صحرا و برخورد با گروه‌های معاند و ضد انقلاب داخلی و همچنین در اشغال سفارت آمریکا (مرکز جاسوسی) و در جنگ تحمیلی هشت ساله است که نیروهای مردمی، نظامی، انتظامی و امنیتی را در کوره تجربیات و آزمایشات سخت، آب‌دیده نمود.

تهديدات در راستای پیشرفت‌ها

ایران از جهت قدرت و افزایش توانمندی‌ها در زمینه‌های راهبرد دفاعی، پیشرفت‌های چشمگیری به‌دست آورده است؛ در رویارویی با بیگانگان، هراس و وحشت آنان را در پی داشته است؛ ره‌آورد

1. Chomsky, Avram Noam

آن ایجاد بازدارندگی برای کشور بوده است؛ دشمن به انحاء گوناگون مترصد ختنی یا از بین بردن این دستاوردها است و در سخنان خود بارها بدان اذعان نموده‌اند. کشورهای غربی در پی اخلال در تحقق اهداف و برنامه‌های ایران بوده‌اند. نمونه آن در دست‌یابی به انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای، پزشکی هسته‌ای، پرتاب ماهواره و ماهواره‌برها، صنایع دفاع موشکی، ساخت انواع پهبادها و گسترش روابط با دیگر کشورها و امثال آن‌ها می‌باشد که از طریق تشکیل ائتلاف علیه کشور، در پی تضعیف و مخدوش کردن چهره ایران در مجامع بین‌المللی هستند. ایران تلاش دارد در نظام بین‌الملل به خواست‌های مشروع و قانونی خود دست یابد. دوگانگی سیاست‌های غربی در تفسیر یک طرفه قوانین بین‌المللی باعث چالش در سطح کشور، منطقه و بین‌الملل شده است. حضور ایالات متحده و هم‌پیمانانش در عراق، سوریه و طی سال‌های اخیر در افغانستان و سرکوب دولت و مردم یمن و زدن سکوهای نفتی و هواپیمای مسافربری ایران در دهه‌های قبل و ترور شهید سلیمانی و همراهان و تجاوز به حریم هوایی و آب‌های سرزمینی ایران در سال‌های اخیر، از مصادیق اقدامات غیر قانونی (داخلی و بین‌الملل) است. ترور دانشمندان هسته‌ای ایران در سال‌های اخیر و ترور افسران شاخص و حمله به تأسیسات تولید پهباد در کرمانشاه و اصفهان و ورود به حریم هوایی، تهدیدهای اخیر کشورمان توسط رژیم صهیونیستی است.

اقدامات آمریکا و رژیم صهیونیستی برابر قانون اساسی جمهوری اسلامی و بین‌الملل تجاوزکارانه و قابلیت نفی سلطه را برای ایران و کشورهای مورد هجوم ایجاب می‌نماید. در این باره فرمانده قرارگاه خاتم‌الانبیاء(ص) گفت: «رژیم صهیونیستی با تحریک آمریکا به جنگ و کشته شدن سربازان آمریکایی در منطقه به دنبال بی‌ثباتی است و با فراخوانی ایران به رویارویی و تهدید امنیت ملی، هزینه خطا در محاسبات راهبردی و اقداماتش را خواهد پرداخت.» (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹). سریع‌القلم، راهبرد آمریکا در منطقه را، تسلط بر اعراب، توانمندتر کردن قدرت نظامی و اقتصادی اسرائیل، فروش اسلحه، به حاشیه راندن موضوع فلسطین، تعویق بازسازی سوریه، مجبور کردن کشورهای عربی به برون‌سپاری امنیت ملی خود و تزریق درآمدهای نفتی آنان به آمریکا دانسته و استراتژی مقابله با ایران و افزایش قدرت نظامی در راستای بسط قدرت آمریکا می‌داند (سریع‌القلم، ۱۳۹۷). در چنین شرایطی، کاربرد قاعده نفی سیل و عدم سلطه‌پذیری و به‌کارگیری نمایش قدرت

و هویدا کردن توانمندی‌های دفاعی تهاجمی ایران توسط ارتش و سپاه پاسداران و به‌کارگیری قدرت منطقه‌ای محور مقاومت اسلامی در ایجاد قدرت باز دارندگی و برتری قوا در برابر دشمنان متحد ضروری است؛ و تداوم این اقدام باعث عدم ایجاد جنگ‌های گسترده پیش رو شده است و دشمن هم در عمل نشان داده در محاسبات خود، مخاطرات و احتمالات وارد شدن در چنین فضا و جنگی را در صحنه و میدان نبرد به‌خوبی درک کرده است.

نتیجه تهدیدات: امریکا و اسرائیل و دولت‌های همراه در دسترسی به اهداف اصلی خود در دهه‌های اخیر در مقابله با ایران و محور مقاومت موفق نبودند و در سطح بین‌المللی باعث شکاف عمیقی بین متحدانشان شده است. بلعکس عامل عزم ملی و انگیزه بیشتر در سیاست‌های راهبردی جمهوری اسلامی ایران و جبهه مقاومت برای دستیابی به پیشرفت توانمندی‌ها و علم و فناوری روز شده است. موضع‌گیری صریح و حضور فعالانه ایران به استمداد مردم و دولت‌ها و جنبش‌های مردمی، در مسئله مسلمانان فلسطین و حزب‌الله و مردم لبنان در مقابله با رژیم صهیونیستی، در کشور عراق و سوریه در مقابله با داعش و حضور غیرقانونی دولت آمریکا و متحدانش در منطقه و راه‌اندازی جنگ‌های نیابتی و از بین بردن ملت‌های مسلمان و به‌دست آوردن منابع و ثروت آنان، در همین زمینه است؛ کمک به مردم مظلوم یمن، ارتش و کمیته‌های مردمی، پاسخ مثبت ایران به درخواست کمک دولت قانونی ونزوئلا در برابر فشارها و تحریم‌های غیرقانونی آمریکا نیز در همین راستا ارزیابی می‌شود. در این خصوص آنتونی کوردزمن^۱ اشاره به قدرت نظامی و هسته‌ای ایران می‌کند و پیشرفت توانمندی متعارف تکاوری ایران را، پیامدهایی برای توانمندی‌های هسته‌ای اش می‌داند و موشک‌های نقطه زن متعارف ایران را یک توانایی مهم تازه تکاوری برای ضربه زدن به اهداف بسیار با ارزش نظامی و غیر نظامی در سراسر منطقه دانسته و امکان آن را می‌دهد ایران دست برتر آمریکا و اعراب در نیروی هوایی را پس بزند (کوردزمن، ۱۳۹۹).

با اقدامات غیرمتعارف علیه صنعت هسته‌ای کشور؛ پیشرفت‌های صلح‌آمیز هسته‌ای همچنان ادامه دارد. در گزارش الف دنی ستیرینوویچ^۲ آمده: ایران موفق شده بر موانع چشمگیر فناورانه به‌ویژه در زمینه غنی‌سازی و تولید سانتریفیوژها غلبه کند. دانش ایران گسترده و در ذهن دانشمندانی بی‌شمار

1. Cordesman, Anthony

2. Styrinovich, Danny عضو غیرمقیم در برنامه‌های خاورمیانه شورای آتلانتیک

جای گرفته و قابل حذف نیست. بر پایه پژوهش و بررسی شورای شیکاگو، برنامه هسته‌ای در ایران، از پشتیبانی عمومی برخوردار است (جوان آنلاین، ۱۴۰۱). نظام اسلامی ناگزیر است در هوشیاری و آمادگی و کسب بیش از پیش افزایش توانمندی‌های خود در کوتاه‌مدت و بلندمدت بکوشد، تا در زمان و موقعیت خاص و بدون فوت وقت و مصمم با قاطعیت از قدرت نمایش توانمندی‌های خود استفاده نماید. این همان عدم سلطه‌پذیری و پس زدن دست سلطه‌گران و متجاوزان در برابر مسلمانان و اقدام عملی و کاربردی نفی سبیل است.

شاخصه‌های قدرت نظامی دفاعی و علمی فناوری آن توانسته توانمندی‌های ایران را در این عرصه متجلی نماید و جامعه در برابر دشمن احساس امنیت و سلطه‌گران در برابر تعدی به کشور احساس ناتوانی کنند و فکر تسلط و دست اندازی به مرزهای معنوی و حاکمیتی جمهوری اسلامی و منافع آن را از اذهان خویش بزایند.

کاربرد نمایش قدرت و افزایش توانمندیها در مقابل سلطه جویی‌ها

ایران براساس بندج ردیف ۶ اصل ۲، بندهای ۵ و ۱۱ اصل ۳ و اصل‌های ۱۵۱، ۱۵۲ و بند ۳ اصل ۱۷۶ قانون اساسی خود در خصوص نفی سبیل و عدم سلطه‌پذیری کفار و بر اساس سیاست‌های دفاعی کشور، اقدام به هدف قراردادن پایگاه آمریکا در عین‌الاسد بغداد، در پاسخ به ترور فرمانده نیروی قدس^۱ در عراق و محفوظ داشتن حق انتقام نمود. اقدام به انهدام پهباد فوق پیشرفته ام کیو ۴ سی گلوبال هاوک آمریکا در ورود غیرقانونی به فضای جنوب ایران کرد؛ و در پی ورود هواپیمای جاسوسی فوق پیشرفته آر کیو ۱۷۰ بدون سرنشین آمریکا در فضای شرق ایران آن را به کنترل و غنیمت خود در آورد. در خلیج فارس در صورت ورود ناوگان آن‌ها به آب‌های سرزمینی، آنان را تهدید به انهدام نمود. در خصوص هدف قرار دادن نفتکش‌ها و سوخت رسان‌های اعزامی ایران به ونزوئلا و لبنان، تهدید به زدن ناوگان و پایگاه‌های آمریکا کرد و در پاسخ‌گویی به عملیات اخیر تروریستی^۲ و عملیات‌های تهاجمی رژیم صهیونیستی علیه تأسیسات پهبادی ایران^۳، جمهوری

۱. سرلشکر قاسم سلیمانی که به دعوت مقامات رسمی عراق به آن کشور سفر کرده بود. خودروی وی و همراهانش مورد اصابت موشک‌های پهبادها و بالکدهای ارتش آمریکا قرار گرفتند و همگی به شهادت رسیدند.

۱. ترور دانشمند هسته‌ای شهید فخری زاده و افسران و فرماندهان اطلاعاتی ایران
۲. در تاریخ ۲۷ دیماه ۱۴۰۰ در منطقه ماهیدشت کرمانشاه و تاریخ ۸ بهمن ۱۴۰۱ در اصفهان

اسلامی در فلسطین اشغالی اقدامات تلافی‌جویانه انجام داد و حمله موشکی به تشکیلات موساد در اربیل عراق و دیگر نقاط صورت پذیرفت. جمهوری اسلامی با توقیف نفکش ایران که توسط آمریکا با همراهی یونان انجام شد مقابله نمود، که نتیجه معکوس برای این دو کشور به همراه داشت. این نمونه‌هایی کاربردی و عملی نفی سبیل و نمایش و افزایش توانمندی‌های جمهوری اسلامی در برابر استیلا و سلطه‌گری بود.

دکترین دفاعی - نظامی جمهوری اسلامی ایران

راهبرد دکترین دفاعی ایران در خصوص مؤلفه‌های قدرت و افزایش توانمندی‌ها، برگرفته از قاعده نفی سبیل و آیه *وَأَعِدُوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ* است؛ که بعد از رحلت امام خمینی، توسط آیت‌الله خامنه‌ای ادامه یافت؛ تدابیر، منویات و اوامر ایشان فصل الخطاب و زیر بنای سیاست‌های کلان جمهوری اسلامی از جمله سیاست‌های نظامی و دفاعی کشور است. سیاست‌های کلی و فرا منطقه‌ای نظام جمهوری اسلامی ایران توسط ارگان‌های نظامی، دفاعی، امنیتی و علمی پژوهشی و دیگر مبادی ذی‌ربط به‌مورد اجرا در آمده و ادامه دارد؛ نتایج آن ایران را جزء قدرت‌های بزرگ و مستقل برتر تأثیرگذار دنیا در آورده که در داخل کشور و محیط بین‌الملل به‌خوبی مشهود است و دوست و دشمن بدان اذعان دارند و در رفتار و موضع‌گیری عملی قدرت‌های بین‌المللی آشکار است. تحقق تدابیر رهبری با رویکرد انقلابی و جهادی در راستای توسعه توانمندی‌های دفاعی و تهاجمی به‌ویژه در عرصه‌های اولویت‌دار حائز اهمیت است و وزارت دفاع و ارتش و سپاه پاسداران با تولید سلاح‌ها و تجهیزات پیشرفته و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین در مسیر ارتقای قابلیت‌های غافلگیرکننده برای مقابله با تهدیدات، گام‌های بلندی را برداشته است.

توان نظامی - دفاعی مؤثر و قدرتمند، یکی از منابع اصلی قدرت و بقای کشور در زمان جنگ و صلح است و کشور را قادر می‌سازد تا سیاست‌های بازدارندگی مؤثری را دنبال نماید؛ به توانمندی‌های لازم در برقراری اتحادهای منطقه‌ای و فرا منطقه‌ای دست یابد؛ زمینی اطمینان و ثبات را برای دیپلماسی و ایجاد جهان چند قطبی فراهم آورد؛ خروجی راهبردی و کاربردی آن در مذاکرات از موضع قدرت است؛ سایه تهدیدها و دادن امتیازهای خسارت بار به طرف مقابل را خنثی و محیط را برای تحمیل اراده به دشمن فراهم می‌آورد.

قدرت و افزایش توانمندی‌های نظامی دفاعی ایران

در قدرت دفاعی کشور، نیروی انسانی تربیت شده متبحر، گوناگونی تخصص‌های مختلف، وجود وسایل و تجهیزات و ادوات، انواع ماشین آلات جنگی به‌روزشده و تکنیک‌های مورد نیاز در کلیه زمینه‌های زمینی، دریایی، هوا فضا و پشتیبانی لجستیکی و پشتیبانی خدمات رزم نقش مهمی دارد. فرماندهی مقتدر و نیرومند، وحدت فرماندهی و دکترین دفاعی کاربردی الهام گرفته از قدرت معنوی اسلامی در سطوح تاکتیکی، راهبردی و مرکب برای حفظ و حراست از کشور و منافع خود و دیگر متحدان ایران در اقصی نقاط جغرافیای بین‌الملل نقش حیاتی ایفا می‌کند. مأموریت‌ها بر اساس ایمان و اعتقاد به فرماندهی و اهداف، نقش کلیدی دارد. صنایع دفاعی ایران تحت تحریم‌های تسلیحاتی با تمرکز بر خودکفایی توانسته نیازهای دفاعی کشور را به‌صورت بومی و به‌روز، به‌خوبی تأمین نمایند. جنگنده‌ها، تانک‌ها، نفربرها، اسلحه‌های انفرادی، ناوشکن‌ها، سامانه‌های پدافندی، انواع رادارها و پهپادها (مهاجر ۶، شاهد ۱۲۹، شاهد ۱۲۱ صاعقه ۱۹۱، سیر، کرار، ابابیل ۳، فطرس، صادق) و انواع تسلیحات، موشک‌های هدایت لیزری، بمب‌های هدایت‌شونده و سقوط آزاد که بخشی از توان بومی ایران برای ساخت تجهیزات و تسلیحات مورد نیاز است؛ با رفع تحریم‌های تسلیحاتی، امکان صادرات آن‌ها به کشورهای دیگر نیز فراهم گردیده است (دنیای اقتصاد، ۱۳۹۹).

دستاوردهای مختلف صنعت دفاعی و نظامی کشور طی دهه‌های اخیر شامل: ساخت انواع سلاح‌ها و تجهیزات نظامی انواع هواپیما و جنگنده‌های مافوق صوت، رادارگریز (مانند صاعقه و آذرخش)، آموزشی (مانند پرستو، درنا، سیمرغ، شفق، تندر) خودکفایی در تولید انواع هواپیماهای بدون سرنشین مدرن، انواع بالگرد (مانند بالگردهای شاهد، شباویز ۲۰۷۵ و ۲۰۶۱ و بالگرد ضد تانک ۲۰۹۱) و تعمیر انواع هواپیما و بالگرد با کسب رتبه پنجم جهانی. ساخت و تولید انواع موشک‌های بالستیک، دوربرد زمین به زمین، زمین به هوا و انواع موشک‌های دریایی (مانند موشک ماهواره‌بر سفیر، موشک شهاب، سجیل، موشک کروز) ایران را از جمله معدود کشورهای دارنده تکنولوژی ساخت موشک‌های فوق دقیق قرار داده است. ساخت انواع رادار با بُرد بیش از یک هزار کیلومتر و ساخت و تعمیر زیر دریایی، انواع ناو و ناوچه، هاورگرافت، انواع قایق‌های تندرو و پرنده. ساخت و تعمیر انواع زره پوش و تانک. خودکفایی در ساخت انواع تجهیزات و سلاح‌های سبک، نیمه سنگین و سنگین مانند انواع خمپاره‌انداز و توپ‌های مدرن، انواع سامانه‌ها و سلاح‌های پدافند ضد هوایی

و مهمات سبک و سنگین. توسعه صنایع مخابراتی و ساخت انواع بی‌سیم و تقویت و توسعه صنایع اپتیک و ساخت انواع دوربین‌های معمولی و دید در شب است که برخی از این محصولات به ۳۲ کشور جهان صادر می‌شود. بخش قابل توجهی از آن‌ها در انحصار معدودی از کشورهای پیشرفته جهان قرار دارد (خبرگزاری صدا و سیما، ۱۴۰۰: ۲۳ بهمن).

دستاوردهای نظامی ایران و تلاش برای ارتقا و به‌روزرسانی آن از مصادیق عمل به قاعده فقهی نفی سبیل و خوداتکایی و استقلال است و نمایش و به رخ کشیدن آن در زمان و مکان خاص، گامی مؤثر در زمینه افزایش قدرت قوای نظامی جمهوری اسلامی و ایجاد قدرت بازدارندگی است که در مرحله بعدی می‌تواند به برتری قوا در حوزه بین‌الملل منجر گردد.

قدرت علمی فناوری دفاعی نظامی

قدرت علمی فناوری در زمینه‌های گوناگون خصوصاً دفاعی نظامی، در دهه‌های اخیر به رشد بالایی رسیده و درموردی به لبه علمی روز دنیا دست یافته، «جمهوری اسلامی با بومی‌سازی انرژی هسته‌ای و تبدیل شدن به کشور آستانه، درصدد برقراری یک توازن قدرت منطقه‌ای در برابر تهدیدات بیرونی و ایجاد بازدارندگی هسته‌ای بوده است و توانسته از این حربه به‌عنوان اهرم فشار سیاسی در مذاکرات و تعاملات خارجی به‌ویژه در مسائل منطقه‌ای استفاده کند» (پرهان، کریمی، شیخ‌نشین، ۱۳۹۸: ۱۱). طی دو دهه اخیر سازمان فضایی کشور علاوه بر مأموریت‌های محوله خود، در خصوص قدرت نظامی و کسب اطلاعات و هدایت دفاعی و اقتصادی کشور در صحنه بین‌الملل و فضا، نقش خاص و مؤثری داشته است. پرتاب ماهواره‌ها با سرنشین و بدون سرنشین به فضا با کسب رتبه هفتم جهان در سامانه کامل پرتاب ماهواره و رتبه دوازدهم جهان در طراحی و ساخت ماهواره برای یازدهمین عضو باشگاه فضایی جهان از همین تلاش‌هاست (خبرگزاری صدا و سیما، ۱۴۰۰: ۱۳ بهمن). دستاورد راهبردی پرتاب ماهواره بومی «نورا» فناوری و قلمروی توانایی‌های برتر به فضا را گسترش داد (خبرآنلاین، ۱۳۹۹: ۳ اردیبهشت). ماهواره بومی «نور ۲» جمعیتی از بخش‌های تحقیقاتی سپاه و شرکت‌های دانش‌بنیان و دانشگاه‌ها و مجموعه‌های تحقیقاتی - دفاعی کشور بود که در مدار قرار گرفت (پیشخوان، ۱۴۰۰: ۱۸ اسفند). این توانمندی رویه‌ای فراینده دارد. پیشرفت‌های ایران در دست‌یابی و بومی‌سازی انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای، ساخت انواع پهبادها، ماهواره و ماهواره برها، صنایع دفاعی و موشکی بخشی از نمایش مؤلفه‌های قدرت است و در دست‌یابی به نانو تکنولوژی و سلول‌های بنیادی و غیره پیشرفت‌های چشمگیری در عرصه علمی فناوری داشته است.

حضور مؤثر نیروی دریایی ایران در آب‌های سرزمینی و بین‌المللی

در پی به‌خطر افتادن امنیت کشتیرانی و حمل‌ونقل دریایی از سوی دزدان دریایی و جریانات وابسته به دشمنان جمهوری اسلامی که مستقیماً با اقتصاد ایران مرتبط بود، نیروی دریایی ارتش ج.ا. مأموریت حفاظت و حراست در این حوزه را عهده‌دار و حضور مقتدرانه خود را در آب‌های آزاد و بین‌المللی با اجرای مأموریت‌های موفق و گوناگون به مرحله عملیاتی شدن درآورد. نمایش قدرت و اقتدار جمهوری اسلامی ایران، با وجود تحریم کشور ونزوئلا و تحریم نفت ایران و تهدید مستقیم آمریکا برای عدم ارسال نفت، ایران با قدرت و اقتدار و با اشرف اطلاعاتی، پنج نفکش بنزین، نفت و میعانات گازی را به‌صورت متناوب با پرچم ایران به این کشور، که در اوج نیاز بود ارسال نمود (ایرنا، ۱۴۰۱: ۲۵ خرداد). نظر به تحریم نفت ایران و ونزوئلا و اخیراً هم تحریم نفت روسیه از سوی غرب این سه کشور به تنهایی نیمی از نفت دنیا را در اختیار دارند که حائز اهمیت و قابل تأمل است. در پی ورود غیر قانونی ناوها و شناورهای نظامی انگلیس^۱ و آمریکا^۲ در سال‌های نه‌چندان دور به آب‌های سرزمینی و مجاور در خلیج فارس و توانایی در اعمال قدرت، نیروی دریایی سپاه آنان را مجبور به تن دادن به خواسته‌هایشان کرد؛ و در مواردی هم آنان را با تجهیزات کامل به همراه شناورهایشان دستگیر و به اسارت در آوردند و هیمنه ابر قدرتی آن‌ها را شکستند.

نمایش قدرت با انجام رزمایش‌های نیروهای مسلح

ضرورت انجام رویارویی راهبردی با دشمن، با اتخاذ راهبرد مقاومت فعال و انجام رزمایش‌های متعدد برنامه‌ریزی شده در طول دهه‌های اخیر توسط فرماندهان ارتش و سپاه برابر منویات رهبری، باعث شکست راهبرد فشار حداکثری دشمن گردیده است. یکی از مأموریت‌های مهم نیروهای مسلح برگزاری رزمایش‌ها^۳ و هدف از آن، آمادگی رزمی به‌روز نیروها و تجهیزات است که هر سال طبق جدول زمان‌بندی در نیروهای زمینی، دریایی، هوایی و هوا فضای سپاه پاسداران و ارتش

1. دستگیری هشت تفنگدار انگلیسی با تجهیزات کامل در تیرماه ۱۳۸۴ و دستگیری پانزده نظامی انگلیسی با تجهیزات و شناورهای مربوطه در تاریخ ۴ فروردین ۱۳۸۶ (فارس، ۱۳، ۱۳۸۶ فروردین) و هشدار و تهدید ناوهای آنها در زمانهای مختلف دیگر.

2. دستگیری ده تفنگدار نظامی امریکایی با تجهیزات کامل به همراه دو فروند شناور آنان در نزدیکی جزیره فارسی در ۲۲ دی ماه ۱۳۹۴ و هشدار و تهدید ناوها و شناورهای آنها در زمانها و مکانهای مختلف در آبهای داخلی و مجاور خلیج فارس (تابناک، ۱۴۰۰: ۲۳ دی ماه).

3. maneuver

جمهوری اسلامی به اجرا در می‌آید. در این بین نقش زمان و مکان و طرح و اجرا و مدیریت و فرماندهی حائز اهمیت است؛ «اجرا و برگزاری رزمایش‌ها به معنای آزمون ادراک از تهدیدات دشمن و ارزیابی میزان آمادگی‌های رزم بوده و مهم‌تر از آن، میزان انطباق آمادگی‌ها با مخاطرات پیش‌رو را آشکار می‌کند. در واقع اجرای رزمایش‌ها به معنای جنگ قبل از جنگ است به همین دلیل نیازمند دقت و خلاقیت در هدف‌گذاری و طرح‌ریزی همچنین جدیدیت در اجرا برای غافلگیر کردن دشمن می‌باشد»^۱ (ایرنا، ۱۴۰۰: ۷دی).

ائتلاف‌های دفاعی امنیتی بین‌المللی

طی سال‌های اخیر با محوریت آمریکا، اسرائیل و دولت‌های غربی و با کمک هم پیمانان منطقه‌ای آن‌ها با تشکیل گروه تکفیری داعش و گروه‌های سلفی دیگر، با نقش کلیدی پشتیبانی مالی و معنوی عربستان سعودی، در صدد نابودی و تجزیه کشورهای عراق و سوریه به اسم اسلام برآمدند؛ تا بدین وسیله امنیت اسرائیل را تضمین، چهره اسلام را خشن و از گسترش آن در اقصی نقاط عالم جلوگیری نمایند و حضور تجاوزکارانه خود را بر جان و مال و هستی عراق و سوریه تثبیت کنند و ناامنی را به دیگر کشورهای منطقه خصوصاً ایران گسترش دهند. در راستای سیاست نفی سلطه اجانب، با تلاش ایران به‌خصوص شهید سلیمانی^۲، ائتلاف بین‌المللی مرکب شامل نیروهای مقاومت کشورهای عراق، سوریه و ارتش‌های آنها، حزب‌الله لبنان و نیروهای مقاومت افغانستان و نیروهای ارتش و مقاومت یمن و دیگر کشورها شکل گرفت و شکست سنگینی را به آمریکا و هم‌پیمانان آن‌ها در منطقه تحمیل کردند.

فروش پهباد به ونزوئلا، عراق، اتیوپی، و دیگر هم‌پیمانان ایران و همچنین احداث کارخانه تولید پهباد ابابیل ۲ در کشور تاجیکستان که به گفته رئیس ستاد کل نیروهای مسلح ایران، نقطه عطفی در همکاری‌های نظامی بین دو کشور و تقویت تاجیکستان و توانمندی‌های امنیتی آن در مبارزه با تروریسم و داعش است (خبرگزاری فارس، ۱۴۰۱: ۳۱ خرداد) در همین راستا قلمداد می‌شود. ایران با فروش تجهیزات نظامی دفاعی و امنیتی به کشورهای مورد نظر در سطح بین‌الملل توانسته است به سیاست خارجی و افزایش توانمندی و دستاوردهای علمی فناوریانه خود بیفزاید.

۲. سخنان سرلشکر غلامعلی رشید فرمانده مرکزی قرارگاه خاتمالانبیاء (ص) در باره اهداف رزمایش

۳. سرلشکر قاسم سلیمانی، فرمانده نیروی قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی

اجرای رزمایش‌های مرکب

علاوه بر رزمایش‌های مختلف نیروهای زمینی، هوایی، دریایی و نیروی هوای سپاه پاسداران و ارتش ج.ا.ا که در داخل کشور انجام می‌پذیرد؛ در خصوص ارتقا و همکاری دفاعی و امنیت بین‌الملل، ایران طی سال‌های اخیر رزمایش‌های متنوعی را با قدرت‌های مطرح بین‌المللی به اجرا گذارده است. در شهریور ۱۳۹۹ نیروی دریایی ایران در بخشی از رزمایش نیروی دریایی روسیه در آب‌های دریای خزر شرکت کرد. نیروی دریای ایران در بهمن ۱۳۹۹ (دسامبر ۲۰۱۹)، اولین رزمایش مرکب خود را با همکاری کشورهای چین و روسیه به منظور تعمیق همکاری میان نیروهای دریایی سه کشور، در دریای عمان و اقیانوس هند با عنوان «کمبرند امنیتی دریایی» برگزار کرد و مقام‌های سه کشور بر تداوم همکاری‌های نظامی تأکید کردند (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰، ۲۸ دی). رزمایش دریایی «مرکب ۲۰۲۲»، با مشارکت نیروهای دریایی ایران، چین و روسیه با شعار «باهم برای صلح و امنیت» در آب‌های شمال اقیانوس هند با هدف «رسیدن سه کشور به سطح معنادار و قابل توجه از روابط نظامی» برگزار گردید (یورونیوز فارسی، ۲۰۲۲: ۲۱ ژانویه) و رزمایش مشترک دریایی سه کشور در تاریخ ۲۴ تا ۲۸ اسفند ۱۴۰۱ در آب‌های دریای عمان و اقیانوس هند برگزار شد. این همکاری نظامی، ظهور ائتلاف نظامی جدید میان تهران، پکن و مسکو در رویارویی با اقدامات دولت آمریکا و سیاست‌های آن در منطقه و جهان تلقی می‌شود (خبرآنلاین، ۱۴۰۱: ۲۵ اسفند).

اجرای رزمایش‌ها را می‌توان افزایش توانمندی‌ها و همکاری‌های مشترک نظامی و امنیت بین‌المللی دریایی در مقابل تهدیدات روز افزون آمریکا و هم پیمانانش در منطقه و آب‌های آزاد و بین‌المللی تعریف کرد.

توان نظامی و دفاعی ایران از منظر کارشناسان آمریکایی

افزایش توانمندی‌ها و نمایش قدرت ایران در اظهار نظر کارشناسان نظامی و سیاسی دولت‌های متخاصم گویای رسیدن ایران به توازن قوا و در برخی موارد به برتری قوا در منطقه و بعضاً فرامنطقه است. دریادار جان کربی^۱، ایران را دارای نیروی نظامی قوی و قدرتمند و جزء هشت قدرت برتر نظامی در جهان دانسته که باید بسیار جدی گرفته شود. وی معتقد است اگر با ایران درگیر شویم،

1. Kirby, John سخنگوی پیشین پنتاگون و وزارت خارجه آمریکا

نیروها، کشتی‌ها، پایگاه‌های نظامی و ناوهای هواپیما برمان را از دست می‌دهیم و وضع متحدانمان در منطقه به مراتب بدتر و تلفات و آسیب‌های بیشتری خواهند داشت (ایرنا، ۱۳۹۸: ۱۸ مرداد). سرهنگ لارنس ویلگرسون^۱ می‌گوید: «ایران کشوری با ۸۰ میلیون جمعیت همگن است. اگر جنگی در بگیرد، به سرعت گسترش می‌یابد. من و پاول هم نظریم که توانایی آمریکا برای درس گرفتن از اشتباهات گذشته، صفر است. ما از گذشته درس نمی‌گیریم» (همان).

چاک هگل^۲، حملات موضعی به ایران را باعث پاسخ سنگین ایران می‌داند که از نیروی نظامی قدرتمندی برخوردار است که شبه نظامیان شیعه در خاورمیانه و حزب‌الله که ارتش غیر متمرکزند از جمله آن هستند. وی برای ایران تأکید بر راه حل دیپلماتیک بین‌المللی می‌کند (همان). این به معنای قدرت بازدارندگی و قدرت برتر است. ایران به درجه‌ای از توانایی رسیده که دشمن در صورت شروع جنگ خود را منهدم شده می‌داند یعنی بر هزینه بودن جنگ و نتایج آن برای آمریکا و متحدان غربی و منطقه‌ای آن غیر قابل پیش بینی است.

ژنرال مکزی^۳، قدرت نظامی فزاینده و قدرت تفوق و برتری ایران را، سطحی از توانایی یک کشور دارای تسلیحاتی که کنترل کردن یا شکست دادنش بسیار دشوار است می‌داند و ظرفیت راهبردی ایران را بسیار زیاد دانسته که قدرت تفوق و توانایی غلبه در عرصه نبرد را دارد (خبرگزاری مهر، ۱۴۰۰: ۲۷ دی). این در زمانی است که نیروهای سنتکام تمام تلاش خود را برای تضعیف توانایی‌ها و نفوذ ایران در منطقه به کار گرفته ولی در عمل نتیجه عکس گرفتند.

ارزیابی مارک فیتز پاتریک^۴ و همکارانش این است که «زرادخانه موشکی ایران نه تنها جهت بازدارندگی بلکه برای پشتیبانی شرکای منطقه‌ای است. وی اذعان به عدم فهم دکترین موشکی ایران در بیش از دهه گذشته که از تنبیه محض متجاوزان به هدف قرار دادن مراکز حساس تغییر پیدا کرده دارد. وی در اعمال قدرت و قدرت منطقه‌ای و افزایش توانمندی‌ها، اولویت ایران را در ارتقای دقت موشک‌ها و سامانه‌های موشکی دانسته، که برای شورشیان حوثی قاچاق و نسخه بهینه شده آن در حمله به پایگاه هوایی عین‌الاسد به کار رفت. با وجود کنترل بر صادرات تسلیحات و تحریم‌های انبوه و قطعنامه‌های سازمان ملل، ایران در همه آن‌ها به پیشرفت‌های چشمگیری دست پیدا کرده است» (مشرق نیوز، ۱۴۰۰: ۲۵ تیر).

1. Wilkerson, Lawrence رئیس دفتر سابق کالین پاول در وزارت خارجه
2. Hagel, Chuck وزیر دفاع پیشین آمریکا
3. Mackenzie فرمانده نیروهای امریکاستنکام
4. Fitzpatrick, Mark معاون پیشین وزارت خارجه آمریکا

داگلاس باری^۱، استفاده از ۷ موشک کروز قدس را در سال ۲۰۱۹ علیه پالایشگاه‌های نفت عربستان موفقیت‌آمیز خواند و حمله هوایی یمنی‌ها به پالایشگاه نفت آرامکو را به ایران نسبت داد و در باره قدرت موشکی و پهبادی ایران می‌گوید: «ایران امروز طیف گسترده‌ای از پهبادهای کوتاه و میان‌برد و ساخت یک پهباد سنگین را در دست دارد و از پهبادهای مسلح تجسسی و شناسایی و تهاجمی مستقیم برخوردار است». وی «حمله سال ۲۰۱۹ به اَبقیق و الخریص را که حوثی‌ها مسئولیتش را بر عهده گرفتند نشانگر هماهنگی و ترکیبی از پهبادهای تهاجمی و موشک‌های کروز که تهران برنامه‌ریزی و عملیاتی کرده دانسته است» (همان).

فابیان هینز^۲ می‌گوید: «ایران در زمینه تولید راکت‌ها به غزه و مراکز تولید موشک حزب‌الله تلاش دارد تا نیروهای هم‌پیمانانش را نه تنها در ساخت توپخانه راکتی بلکه در موشک‌های دقیق هدایت شونده کمک کند. این رویکرد و انواع گوناگونی از فناوری‌های پیچیده را در غزه، عراق، سوریه و یمن دیده‌ایم. تمرکز تازه بر انتقال موشک‌های دقیق هدایت شونده، پیامدهایی را به دنبال دارد. ایران توان بازدارندگی‌اش را با هزینه کمتر و از امکانات دیگران استفاده می‌کند که مزیت بزرگی در زمینه برد (موشک‌ها) دارد» (همان). آنچه که در اظهار نظر مسئولان و کارشناسان آمریکایی است؛ اعتراف به قدرت و افزایش توانمندی‌های رو به رشد و قدرت منطقه‌ای ایران است که علی‌رغم تمامی تلاش و کوشش‌های آن‌ها نتوانستند قدرت و اقتدار ایران را مهار نمایند.

نتیجه‌گیری

با نظر به اطلاق ادله فقهی و قوانین حقوقی و با عنایت به قاعده نفی سبیل می‌توان نمایش قدرت و افزایش توانمندی‌ها و مؤلفه‌های آن را اثبات کرد. نمایش قدرت و افزایش توانمندی‌ها، باعث ایجاد اقتدار، انسجام و وحدت ملی در کشور گردیده است و در دشمن ایجاد رعب و وحشت در رویارویی با نظام جمهوری اسلامی نموده است. همچنین برای کشور قدرت بازدارندگی دارد و در بالا بردن قدرت چانه زنی و تحمیل اراده در مقابل زیاده خواهی‌های بیگانگان مؤثر است. بند ۶ ردیف ج از اصل ۲ و اصول ۱۵۲، ۱۵۳ و ۱۵۴ ق.ا.ج.ا، بر قاعده نفی سبیل منطبق است؛ و در اصل ۱۵۱ به فراگیری افزایش قدرت و توانمندی‌های نظامی دفاعی اشاره دارد و از مفهوم اصل ۱۵۲، افزایش قدرت و توانمندی‌ها استنباط می‌شود.

1. Barrie, Douglas, ارشد هوا فضا
2. Haines, Fabian, کارشناس برنامه موشکی آمریکا

منابع

- ۱- قرآن کریم، ترجمه آیت ا.ا. مکارم شیرازی ناصر (۱۳۸۵)، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب علیه السلام.
- ۲- نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی (۱۳۸۴)، قم: مؤسسه انتشاراتی موعود اسلام، چ هفتم.
۳. امام خمینی، روح الله (۱۳۶۸)، چهل حدیث، تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء، چ اول.
۴. _____ (۱۳۷۸)، صحیفه نور ج ۱۵ و ج ۱۹، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی
۵. _____ (۱۳۸۳)، تحریر الوسیله، ج دوم، مترجم: علی اسلامی، قم: دفتر انتشارات اسلامی، چ ۲۱
۶. تافلر الوین (۱۳۹۷)، جابه‌جایی قدرت - دانایی و ثروت و خشونت در آستانه قرن بیست و یکم، ترجمه خوارزمی شهیندخت، تهران: نشر نو، چاپ چهاردهم.
۷. جعفری لنگرودی جعفر (۱۳۷۲)، ترمینولوژی حقوق، تهران: گنج دانش، چاپ ششم.
۸. _____ (۱۳۹۰)، وسیط ترمینولوژی حقوق، تهران: گنج دانش، چاپ چهارم.
۹. جامسکی نوآم (۱۳۹۷)، چه کسی بر جهان حکومت می‌کند؟، ترجمه حسین جعفری موحد، تهران: دفتر نشر معارف، چ اول.
۱۰. حق شناس، علی (۱۳۸۸)، ساختار سیاسی اجتماعی لبنان، تهران: سنا.
۱۱. خلیل جر (۱۳۶۳)، فرهنگ لاروس عربی-فارسی، ترجمه سید حمید طیبیان، انتشارات امیرکبیر.
۱۲. دهخدا علی اکبر (۱۳۴۰)، لغت‌نامه دهخدا، زیر نظر محمد معین و جعفر شهیدی، انتشارات دانشگاه تهران، چ دوم.
۱۳. راسل برتراند (۱۳۹۷)، قدرت، ترجمه نجف دریا بندری، تهران: انتشارات خوارزمی، چاپ ششم.
۱۴. سبحانی جعفر (۱۳۸۵)، فروغ ابدیت: تجزیه و تحلیل کاملی از زندگی پیامبر اکرم صلی الله علیه وآله، قم: بوستان کتاب، چاپ بیست و هفتم.
۱۵. شوشتری، محمدتقی (۱۳۷۶)، بهج الصباغه، ج ۱، تهران: امیرکبیر.
۱۶. شیخ انصاری، مرتضی (۱۴۱۵ق)، کتاب المکاسب، ج ۴ قم: کنگره جهانی بزرگداشت شیخ اعظم انصاری، چ اول.
۱۷. صدرالمآلهین، محمد بن ابراهیم شیرازی (۱۳۶۴)، مفاتیح الغیب، تعلیقات مولی علی نوری، مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، چ اول.
۱۸. عمید زنجانی، عباسعلی (۱۳۹۲)، قواعد فقه، ج ۳، تهران: سمت، چ اول.
۱۹. فاضل لنکرانی، محمد (۱۳۸۳)، القواعد الفقهیة، قم: مرکز فقه الأئمة الأطهار علیهم السلام، چ اول.

۲۰. فتیحی، محمد و کاظم کوهی اصفهانی (۱۳۹۷)، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران؛ به همراه نظرات تفسیری شورای نگهبان (۱۳۹۶-۱۳۵۹)، پژوهشکده شورای نگهبان، تهران: چ اول.
۲۱. قاسمی فرهاد (۱۳۹۹)، اصول روابط بین‌الملل، تهران: نشر میزان.
۲۲. مراغی، سید میر عبدالفتاح بن علی حسینی (۱۴۱۷ق)، العناوین الفقهيّة، دوجلدی، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه، چاپ نخست.
۲۳. معین، محمد (۱۳۸۷)، فرهنگ فارسی معین، تهران: فرهنگ نما با همکاری کتاب آزاد، چاپ اول.
۲۴. منشور سازمان ملل متحد (۱۳۹۸)، تهران: دپارتمان حقوق انتشارات کتاب آوا، چ هشتم.
۲۵. موسوی بجنوردی، سید محمد (۱۳۹۶)، قواعد فقهیه، ج اول، تهران: انتشارات مجد، چ ششم.
۲۶. البجنوردی، سید محمد حسن (۱۴۱۹ق)، القواعد الفقهیه، ج ۱، تحقیق مهدی مهریزی و محمدحسن درایتی، قم: الهادی، چاپ اول.
۲۷. ابن فارس بن زکریا، ابوالحسن احمد (۱۴۰۴ق)، معجم مقانیس اللغة، مصحح عبدالسلام محمدهارون، چ اول، قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم.
۲۸. آسمانی کناری، حدیث و سید محمد طباطبائی (۱۳۹۹)، دیپلماسی نظامی؛ راهبرد نوین دولت‌ها در پیگیری اهداف سیاست خارجی، فصلنامه دولت پژوهی، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، سال ششم، شماره ۲۳، صص ۲۱۹-۲۵۶.
۲۹. اسمعیلی، م (۱۳۹۶)، الگوی بومی قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران؛ مدلی برای قدرت‌سازی بازیگران منطقه‌ای، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۷، شماره ۴، صص ۸۵۳-۸۷۱.
۳۰. پرهان. م. و دیگران (۱۳۹۸)، همسویی ایدئولوژی و منافع ملی و روند قدرت‌یابی منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۸-۱۳۹۶)، فصلنامه تحقیقات سیاسی و بین‌المللی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا، شماره ۴۰، صص ۱۷-۱.
۳۱. سریع‌القلم، م (۱۳۹۷)، ۲۱ آبان، مقاله: استراتژی آمریکا در قبال ایران و راهبرد جورج کتن، دیپلماسی ایرانی-دنیای اقتصاد، شماره روزنامه ۵۳۸۱.
۳۲. شکوهی، س (۱۴۰۰)، مقاله: قدرت‌انگاره‌ای به مثابه قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران. گروه مطالعات منطقه‌ای، مؤسسه آموزش عالی اکو، دانشگاه علامه طباطبائی، دوره ۱۱، شماره ۳ - شماره پیاپی ۲۶.
۳۳. کوردزمن، (۱۳۹۹)، توانایی‌های نظامی - سیاسی ایران فراتر از تصورات است، مرکز مطالعات راهبردی و بین‌المللی، سایت دیپلماسی ایرانی.
۳۴. محمدی، ن (۱۴۰۰)، تهدیدات سخت‌افزاری رژیم صهیونیستی و قدرت سخت جمهوری اسلامی ایران در جهت مقابله با آن، فصلنامه مطالعات علوم اسلامی انسانی، بهار، شماره ۲۵.

۳۵. نوائی لواسانی، اکرم (۱۳۹۶)، رساله قاعده نفی سییل و کاربرد آن در پیشبرد برنامه‌های دولت اسلامی، رساله دکتری، دانشگاه آزاد اسلامی - تهران شمال.
۳۶. هزارجریبی، ج و امین صارمی (۱۳۸۹)، جنبش‌های اجتماعی به مثابه قدرت نرم، فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، سال پنجم، شماره سوم.
۳۷. ایرنا (۱۳۹۸)، اعتراف سه مقام ارشد پیشین آمریکا به توانایی نظامی ایران، . . . /irna. ir/news/83430864
۳۸. _____ (۱۴۰۰، ۷دی)، سرلشکر رشید: دشمن به دنبال آزمودن قدرت و اراده ما نباشد، . /irna. ir/news/84593673
۳۹. _____ (۱۴۰۱)، اتحاد مثلث انرژی جهان برای خنثی‌سازی تحریم‌های آمریکا، news/84788339/ irna. ir
۴۰. پیشخوان (۱۴۰۰)، نور علی نور. <https://www.pishkhan.com/news/261320>
۴۱. تابناک (۱۳۹۴)، علت تجاوز آمریکا به آب‌های ایران مشخص شد. / [ir.tabnak./fa/news/560638/](https://www.tabnak.ir/fa/news/560638/)
۴۲. خامنه‌ای سید علی (۱۳۹۵)، اگر در اقتصاد قوی شویم تحریم بی‌اثر می‌شود. khamenei. ir
۴۳. _____ (۱۳۹۶)، تکیه بر روی عناصر اقتدار خود، راه مقابله با دشمن. r. khamenei. ir
۴۴. _____ (۱۳۹۷)، عناصر و مولفه‌های قدرت ملی. farsi. khamenei. ir
۴۵. _____ (۱۳۹۸)، خطبه‌های نماز جمعه تهران، farsi. khamenei. ir
۴۶. _____ (۱۳۹۸)، علاج دشمنی استکبار، قوی شدن است، farsi. khamenei. ir
۴۷. _____ (۱۳۹۹)، با گذشت زمان عرصه‌های گوناگونی برای تقویت کشور به وجود می‌آید، -farsi. khamenei. ir
۴۸. خبرآنلاین (۱۴۰۱)، پیام رزمایش مشترک دریایی ایران، چین و روسیه چیست؟ - <https://www.khabaronline.ir/news/1743605>
۴۹. _____ (۱۳۹۹)، سلامی سپاه امروز فضایی شد. [khabaronline. ir/news/1379887](https://www.khabaronline.ir/news/1379887)
۵۰. خبرگزاری صدا و سیما، شهروند خبرنگار (۱۴۰۰)، دستاوردهای انقلاب؛ از پیشرفت‌های اقتصادی تا نظامی (گزارش، ۴ دهه انقلاب اسلامی)، <https://www.iribnews.ir/fa/news/2025073>
۵۱. خبرگزاری فارس (۱۴۰۱)، رقابت تنگاتنگ تهران با ابرقدرت‌ها، پیام‌های تولید پهباد ایرانی در تاجیکستان چیست؟، <https://www.farsnews.ir/news/1401033100857>

۵۲. _____ (۱۳۸۶)، مشروح اخبار مربوط به تجاوز نظامیان انگلیسی به آب‌های سرزمینی ایران. // <https://www.arsnews.ir/news/۸۵۱۲۲۶۰۲۱۳>

۵۳. خبرگزاری مهر (۱۴۰۰)، ایران، روسیه و چین رزمایش دریایی مشترک برگزار می‌کنند، <https://www.mehrnews.com/news/۵۴۰۳۱۰۵>

۵۴. دنیای اقتصاد (۱۳۹۹)، خط و نشان سردار رشید برای آمریکا و اسرائیل، سایت دنیای اقتصاد، <https://donya-e-eqtesad.com>

۵۵. _____ (۱۳۹۹)، کدام پهپادهای ایرانی در فهرست صادرات قرار دارند؟، <https://donya-e-eqtesad.com>

۵۶. جوان آنلاین (۱۴۰۱)، «هزاران زخم» تل آویو مقابل ایران شکست می‌خورد، دنی سیترونیویچ - شورای آتلانتیک، <https://www.javanonline.ir/fa/news/1093157>

۵۷. مشرق نیوز (۱۴۰۰)، دیدگاه کارشناسان آمریکایی درباره توانمندی‌های نظامی ایران، (مصاحبه)

۵۸. خبرگزاری مهر (۱۴۰۰)، اعتراف مکتزی به قدرت موشک‌های ایران، <https://www.mehrnews.com/news/5401939>

۵۹. یورونیوز فارسی (۲۰۲۲)، برگزاری رزمایش دریایی مشترک ایران، چین و روسیه، <https://parsi.eu-ronews.com/2022/01/21>